

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

Матвієнко
Декан юридичного факультету
Олена ЯРА
2024

р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії та м
міжнародної комунікації
Протокол № 13 від 16.05.2024 р.
Завідувач кафедри

Валентина КУЛЬТЕНКО

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Право»

Лілія ПАНЬКОВА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛОГІКА

Галузь знань: 08 - Право

Спеціальність: 081 – Право

Юридичний факультет

Розробник: доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації, к. філос. н. Матвієнко
І.С.

Київ - 2024

Опис навчальної дисципліни

«ЛОГІКА»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Напрямок підготовки	08 - Право	
Спеціальність	081 – Право	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	1,2
Семестр	1	2,3
Лекційні заняття	30 год.	6
Практичні, семінарські заняття	30 год.	4
Самостійна робота	60 год.	30 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Закони логіки та методи, які вона використовує відіграють важливу роль в юридичній науці. Для юриста, як професіонала характерні не лише певні процесуальні дії, а й інтелектуальна взаємодія – дискусія осіб, залучених до процесу обговорення і вирішення правових питань, проблем правового пізнання, встановлення істини, також її реалізації. Основою юридичної діяльності постає такий принцип логіки, як обґрунтованість, адже всі рішення правника повинні бути строго доказові та чітко аргументовані.

Мета викладання дисципліни "Логіка" – формування і удосконалення логічної культури мислення, формування раціонально-аналітичного підходу до аналізу різноманітних процесів та явищ сучасного суспільства, активізація творчого потенціалу особистості.

Завдання:

- викласти загальні засади логіки, проаналізувати основні форми і закони міркувань, розкрити основний метод дослідження сучасної логіки;
- надати цілісне уявлення про особливості змісту та проблематики логічного знання, його науковий апарат;
- сформувати навички аналітичного мислення, вміння доводити та відстоювати свою думку;
- сприяти прищепленню елементів культури мислення та підвищенню інтересу до сучасної логічної культури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: предмет, метод логіки, основні формально-логічні закони та форми мислення, логічні підстави теорії аргументації та форми розвитку наукового знання, основний зміст рекомендованої літератури;

вміти: чітко, послідовно і несуперечливо формулювати свої думки, дохідливо і переконливо робити висновки, обґрунтовувати засобами логіки розв'язання практичних завдань, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю.

В процесі вивчення дисципліни «Логіка» студент має отримати наступні **компетентності**, а саме:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним; СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції; СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ; СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання: РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин; РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю; РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему; РН 11. Мати базові навички риторики; РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло; РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів; РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

**Програма навчальної дисципліни
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.**

**«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ. ПОНЯТТЯ І СУДЖЕННЯ
ЯК ФОРМА МІРКУВАННЯ»**

Тема лекційного заняття 1. «Предмет, метод і значення логіки»

Визначення логіки як науки. Мислення і міркування. Міркування як предмет логіки, його структура і види. Істинність і правильність міркування. Метод формалізації.

Міркування як знаковий процес. Поняття про знак. Загальна характеристика знаків та їх види.

Мова як інформаційна знакова система. Природні і штучні мови. Поняття про формалізовану мову як засіб виявлення логічної форми мовних виразів.

Основні види мовних знаків: ім'я і висловлювання. Предметне і смислове значення мовних знаків.

Основні семіотичні аспекти мови: семантичний, синтаксичний, прагматичний, їх взаємозв'язок.

Історичні етапи розвитку логічного знання. Традиційна і сучасна логіка.

Функції логіки в науковому пізнанні і практиці. Логіка та інші науки.

Поняття закону мислення. Логічна правильність міркування, визначеність, послідовність, несперечливість і обґрунтованість думок. Логічна помилка.

Основні формально-логічні закони: суперечності, тотожності, виключення третього та достатньої підстави у світлі сучасних логічних уявлень.

Тема лекційного заняття 2. «Поняття як форма міркування»

Поняття як форма міркування. Мовні форми вираження понять. Поняття та ім'я. Смысл і значення імені. Принципи теорії іменування.

Основні прийоми утворення понять. Порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.

Логічна характеристика поняття. Структура поняття. Зміст поняття. Ознаки, види ознак. Ознаки суттєві та несуттєві.

Обсяг поняття. Клас (множина) і підклас (підмножина). Елемент класу. Відношення належності елементу до класу і включення класу в клас. Операції з класами: перехрещення, об'єднання, доповнення, віднімання. Основні закони булевої алгебри.

Зв'язок змісту та обсягу поняття. Закон оберненого відношення між змістом та обсягом поняття.

Види понять. Одиничні та загальні. Поняття з нульовим і універсальним обсягом. Рееструючі та нереструючі. Розділові та збірні. Конкретні й абстрактні. Позитивні та негативні. Співвідносні та безвідносні.

Тема лекційного заняття 3. «Логічні відношення між поняттями».

Логічні відношення між поняттями. Порівняльні та непорівняльні поняття. Види порівняльних понять: сумісні й несумісні.

Типи сумісності: рівнозначність, підпорядкування, перехрещення.

Типи несумісності: співвідпорядкування, протилежність, суперечливість.

Застосування колових схем для зображення відносин між поняттями.

Логічні операції над обсягом понять. Узагальнення і обмеження понять. Межі узагальнення і обмеження. Поняття про категорії.

Поділ поняття. Структура поділу (поділюване поняття, члени поділу, основа поділу).

Види поділу: поділ за видовіміною ознакою, дихотомічний поділ. Правила поділу.

Класифікація та її види. Значення поділу і класифікації в науці та практиці.

Операції над змістом понять. Визначення поняття. Структура визначення та його види. Номінальні і реальні визначення. Явні і неявні визначення.

Структура і види явних визначень.

Контекстуальні, індикативні, аксіоматичні, рекурсивні, остенсивні визначення, визначення через співвідношення з протилежним поняттям та ін.

Прийоми, подібні до визначень: опис, характеристика, порівняння, розрізнення, роз'яснення за допомогою прикладу та ін.

Правила визначень. Помилки у визначеннях.

Значення визначень у науці і практиці.

Тема лекційного заняття 4. «Судження як форма міркування».

Судження як форма міркування. Мовні форми вираження суджень. Судження і висловлювання. Висловлювання, його смисл і значення. Прості і складні судження.

Логічна характеристика простого судження. Склад простого судження. Види простих суджень: атрибутивні (категоричні), судження існування, судження з відношеннями.

Атрибутивні судження та їх види. Поділ суджень за кількістю: одиничні, загальні, часткові. Поділ суджень за якістю: ствердні та заперечні. Об'єднана класифікація суджень за якістю та кількістю: загальноствердні (А), загальнозаперечні (Е), частковоствердні (І), частковозаперечні (О).

Розподіленість термінів у судженнях. Колові схеми відносин між термінами в категоричних судженнях. Відносини між судженнями за істинністю. Логічний квадрат.

Логічна характеристика складних суджень. Утворення складних суджень з простих. Види складних суджень: єднальні, розділові, умовні, еквівалентні.

Поняття про логічний сполучник. Види логічних сполучників: кон'юнкція, диз'юнкція, імплікація, еквіваленція. Заперечення як логічний оператор і логічний сполучник. Заперечне судження.

Виклад складних суджень мовою логіки висловлювань.

Модальність судження. Основні види модальностей: алетична модальність, епістемічна модальність, деонтичнамодальність, часова модальність, аксіологічна модальність та ін.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. «УМОВИВІД. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ»

Тема лекційного заняття 5. «Загальна характеристика умовиводів. Безпосередні умовиводи»

Умовивід як форма мислення. Мовні форми виразу умовиводу. Логічна характеристика умовиводу. Структура умовиводу: засновки, висновок. Семантичний рівень аналізу умовиводів. Поняття про відношення логічного слідування та його зв'язок із логічними законами. Синтаксичний рівень аналізу умовиводів. Поняття про вивід і правила виводу.

Види умовиводів. Безпосередні та опосередковані умовиводи. Дедуктивні, індуктивні та умовиводи за аналогією. Демонстративні та правдоподібні (імовірні) умовиводи.

Безпосередні умовиводи. Перетворення, обернення, протиставлення предикату, виводи за логічним квадрантом.

Простий категоричний силігізм. Визначення і структура силігізму. Терміни силігізму: більший, менший, середній. Більший та менший засновки. Аксіома силігізму. Фігури та модуси силігізму. Загальні правила силігізму і спеціальні правила фігур.

Умовний умовивід. Визначення і структура умовного умовиводу. Умовно-категоричний умовивід. Визначення і структура. Правильні модуси силогізму: ствердний і заперечний.

Розділовий умовивід. Визначення і структура розділового умовиводу. Розділово-категоричний умовивід. Визначення і структура. Правильні модуси силогізму: ствердно-заперечний та заперечно-ствердний.

Умовно-розділовий умовивід. Визначення і структура умовно-розділового умовиводу. Модуси силогізму: ствердний (конструктивний) та заперечний (деструктивний). Прості та складні умовно-розділові умовиводи (дилеми, трилеми, полілеми).

Проста та складна конструктивна дилема. Проста та складна деструктивна дилема.

Скорочені, складні та складноскорочені умовиводи. Ентимема та її види. Метод перевірки ентимем. Полісилогізм. Прогресивний та регресивний полісилогізм. Сорит. Прогресивний та регресивний сорит. Епіхейрема.

Тема лекційного заняття 6. «Індуктивні умовиводи. Умовиводи за аналогією»

Загальна характеристика індуктивних умовиводів та їх відмінність від дедуктивних.

Типи індуктивних міркувань: демонстративна та недемонстративна індукція.

Демонстративні індуктивні умовиводи. Повна індукція, її визначення і структура. Математична індукція, її визначення і структура.

Правдоподібні (Імовірні) індуктивні умовиводи. Популярна індукція. Умови підвищення обґрунтованості висновків у міркуваннях популярної індукції.

Статистична індукція. Поняття про популяцію, зразок і частотність ознаки. Прямий статистичний вивід. Умови підвищення обґрунтованості висновків у міркуваннях статистичної індукції.

Наукова індукція. Поняття і основні властивості причинного зв'язку. Елімінативний характер наукової індукції. Основні методи наукової індукції. Індукція і дедукція як методи пізнання та їх взаємозв'язок у процесі розвитку знання.

Визначення аналогії як виду умовиводу. Структура і види аналогії. Умови підвищення ступеню імовірності висновку за аналогією.

Аналогія як метод пізнання. Висновки за аналогією — логічна основа теорії подібності і методу моделювання.

Евристична і експлікативна функція аналогії.

Зв'язок аналогії з дедукцією та індукцією.

Тема лекційного заняття 7. «Логічні підстави теорії аргументації. Логічні форми розвитку знання»

Доказове міркування — логічна основа наукового знання. Аргументація, доведення, переконання. Критика, спростування, переконання у протилежній точці зору.

Логічна характеристика доведення. Визначення доведення. Структура доведення: теза, аргументи, демонстрація. Види доведень: прямі та непрямі доведення.

Логічна характеристика спростування. Визначення спростування. Структура спростування. Види спростувань: спростування тези, спростування аргументів, спростування демонстрації.

Правила доведення і спростування відносно тези, аргументів, демонстрації. Основні помилки, які допускаються у доведеннях і спростуваннях.

Логічний аналіз наукової проблеми. Поняття наукової проблеми. Питання як логічна форма постановки проблеми. Структура питань. Види питань. Умови правильної постановки питань. Види відповідей. Проблема побудови логіки питань і відповідей.

Логічний аналіз гіпотези. Гіпотеза як форма розвитку знання. Визначення гіпотези. Види гіпотез. Поняття робочої гіпотези у науці. Критерії обґрунтованості наукових гіпотез.

Підтвердження і спростування гіпотез. Метод верифікації наслідків. Роль експерименту у процесі перевірки гіпотез. Спростування гіпотез через фальсифікацію наслідків. Повне і часткове спростування гіпотез. Імовірна оцінка ступеню підтвердження гіпотез. Конкуруючі гіпотези в науці.

Доведення гіпотез. Гіпотеза і достовірне знання. Прямий і непрямий методи доведення гіпотез.

Логічний аналіз наукової теорії. Поняття про наукову теорію. Формування наукових теорій. Методи побудови наукових теорій. Дедуктивний та гіпотетико-дедуктивний методи.

Програма та структура навчальної дисципліни «Логіка» для повного терміну денної та заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
			Л	П	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади логічного знання. Поняття і судження як форми міркування									
Тема 1. Предмет, метод і значення логіки	1,2	13	4	4	5				
Тема 2. Поняття як форма міркування	3,4 5,6	13	4	4	5				
Тема 3. Логічні відношення між поняттями.	7,8	18	4	4	10				
Тема 4. Судження як форма міркування	9	18	4	4	10				
Разом за змістовим модулем 1		62	16	16	30				
Змістовий модуль 2. Умовивід. Логічні основи теорії аргументації									
Тема 5. Загальна характеристика умовиводів. Безпосередні умовиводи	10,11	18	5	5	10				
Тема 6. Індуктивні умовиводи. Умовиводи за аналогією	12,13	14	4	4	10				
Тема 7. Логічні основи теорії аргументації.	14,15	14	5	5	10				
Разом за змістовим модулем 2		54	14	14	30				
Усього годин		120	30	30	60				

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і значення логіки.	4
2	Поняття як форма міркування.	4
3	Логічні операції з поняттями.	4
4	Судження як форма міркування.	5
5	Складне судження та його види	4
6	Поняття умовиводу. Безпосередні умовиводи Дедуктивні умовиводи. Індуктивні умовиводи	4
7	Логічні основи теорії аргументації. Логічні форми розвитку знання.	5
Всього		30

Теми самостійної роботи

№	Назва теми	Кількість годин
1	Історичні взаємозв'язки між логікою і правом	5
2	Логічні особливості правових понять	10
3	Структура та логічні властивості правових норм	10
4	Закони логіки та юридичне мислення	10
5	Роль формалізованої дедукції в юридичній теорії та практиці	10
6	Логічні основи доказування у судовому дослідженні	10
7	Логічні засоби дослідження слідчих версій	5
Всього		60

Засоби діагностики результатів навчання:

Екзамен

Методи навчання

Методи набуття нових знань, формування вмінь та навичок, закріплення, перевірки.

Словесні – пояснення, лекція, бесіда.

Практичні – навчальні вправи, практичні роботи, конференції, проведення семінарських занять під керівництвом викладача.

Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять. На заняттях з дисципліни «Логіка» використовуються метод проектів, дискусія та презентація.

Методи оцінювання:

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;

- реферати, есе;
- захист лабораторних та практичних робіт.

Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (див. таблицю):

Рейтинг студента, Бали	Оцінка національна за результати складання	
	Екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$

Навчально-методичне забезпечення:

Електронний навчальний курс навчальної дисципліни «Логіка»:
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3796>

Рекомендована література

Дисципліна «ЛОГІКА»

Базова

1. Конверський А.Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 424 с.
2. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Практикум з логіки для юристів. К., 2019. – 56 с.
3. Практикум з логіки для студентів спеціальності «Право» / Уклад. Матвієнко І.С. – К., 2023. – 55 с.
4. Конверський А.Є. Логіка. – К.: Четверта хвиля, 2017. – 272 с.
5. Сторожук С.В. Логіка: навчальний посібник / С. В. Сторожук, І. М. Гоян, І.С. Матвієнко. Київ., 2020. – 370 с.
6. Гетманова А.Д. Посібник з логіки. – Київ, 2000. – 304 с.
7. Гладунський В.Н. Логіка для студентів економічних спеціальностей: Навчальний посібник. – Львів: Афіша, 2002. – 359 с.
8. Жеребкін В.Є. Логіка. – Харків: Основи, К.: Знання, 2008. – 256 с.
9. Конверський А.Є. Логіка. – К.: Четверта хвиля, 2017. – 272 с.
10. Конверський А.Є. Критичне мислення. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. К: Центр навчальної літератури, 2018. – 340.
11. Тофтул М.Г. Логіка. – К.: Академія, 2009. – 336 с.
12. Хоменко І.В. Логіка. Теорія та практика. К: Центр навчальної літератури, 2010. – 400 с.

13. Хоменко І.В., Алексюк І.А. Основи логіки. Підручник – К.: Золоті ворота, 2008. – 256 с.

Допоміжна

1. Колотілова Н. Логіка і риторика: ретроспектива взаємозв'язку: монографія. - К: Центр навчальної літератури, 2019. – 272.
2. Конверський А.С. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. - К: Центр навчальної літератури, 2019. – 424.
3. Кислюк К. Логіка. Конспект лекцій. К.: Кондор, 2016 р. – 92.
4. Конверський А.Є. Сучасна логіка. Класична та некласична. - К: Центр навчальної літератури, 2018. – 296.
5. Матвієнко І.С. Практикум з логіки. Методичні вказівки. Київ, 2018 р.
6. Ряшко В.І. Логіка. К: Центр навчальної літератури, 2019. – 328.
7. Хоменко І.В. Логіка – юристам. – К.: Четверта хвиля, 1998. – 392 с.

Інформаційні ресурси

- [http://flightcollege.com.ua/library/\(BookSee.org\).pdf](http://flightcollege.com.ua/library/(BookSee.org).pdf)
http://www.immsp.kiev.ua/postgraduate/Biblioteka_trudy/Logika_tradic_Konverskiy_2008.pdf
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1876/1/NMP_0010.pdf
<http://www.nbu.gov.ua/>
Конверський А.Є. Логіка. – К.: Четверта хвиля, 1998. – 272 с. /інтернет джерело/
http://pidruchniki.ws/10600221/logika/predmet_logiki_nauki
<http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/83/2/>
Логіка як наука, її предмет, структура, мова і основні закони /інтернет джерело/
http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,144/id,4928/